

KOLGA KOOL

PÕHIKOOLI AINEKAVAAinevaldkond: **sotsiaalsained**

ÕPPEAINE NIMETUS	ÜHISKONNAÕPETUS
ÕPPEAINE KIRJELDUS	<p>Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid erinevate sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega, lähtudes oma huvidest ja võimalustest.</p> <p>Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, sh ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, vabadus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikide maailma riikide elatustase ei ole võrdne ja maailmas on palju vaesust ning paljude inimeste materiaalne heaolu on võimalikuks saanud looduse ja tuleviku arvelt jne.</p> <p>Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste kujunemine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.</p>
	TEADMISED, OSKUSED JA HOIAKUD
II KOOLIASTE	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi. 2) Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi. 3) Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.

	<ol style="list-style-type: none">4) Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.5) Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.6) Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärset.7) Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.8) Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.9) Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.10) Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.11) Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.
III KOOLIASTE	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.2) Teab, kuidas kujunes ja kuidas toimib tänapäeva demokraatlik ühiskond.3) Tunneb ära ja toob näiteid demokraatia kesksete tunnuste ja nende rikkumise kohta; toob4) Märkab, mis võib ohustada demokraatiat tänapäeval, selgitab, tuginedes minevikunäidetele.5) Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.6) Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.7) Teab majanduse toimimise põhijooni, teab oma õigusi ja kohustusi tarbijana, oskab oma õigusi kaitsta.8) Analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.9) Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.10) Analüüsib õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost.11) Teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida vajalikku infot.12) Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.13) Teab Eesti riigi ja selle kodanike õigusi, võimalusi ja kohustusi, mis tulenevad Euroopa Liidu liikmesusest.14) Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.15) Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.16) Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.

II kooliaste

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.
- 2) Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi.
- 3) Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.
- 4) Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.
- 5) Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.
- 6) Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.
- 7) Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.
- 8) Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.
- 9) Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.
- 10) Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.
- 11) Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.

Kooliastme õpitulemused

II kooliastmes käsitletakse sotsiaalseid suhteid, vabatahtliku tegevuse võimalusi ja tähtsust, demokraatia põhimõtteid, toimimist ja õpilase võimalusi selles osaleda ning töö ja tarbimise teemasid.

Õpilane:

- 1) teab Läänemere-äärseid riike ja näitab neid kaardilt;
- 2) esitab positiivseid ja negatiivseid näiteid riikidevahelisest koostööst või selle puudumisest;
- 3) toob näiteid koostööst oma kogukonnas: kodanikuühendused ja -algatused, noorte organiseeritud koostöövormid;
- 4) loetleb kodukohas lahendamist vajavaid probleeme ja pakub neile lahendusi;
- 5) leiab eakohaseid võimalusi eneseteostuseks kogukonna liikmena;
- 6) nimetab inimõigusi ja selgitab nende olulisust;
- 7) nimetab lapse õigusi ja kohustusi, märkab laste õiguste rikkumist ja otsib vajaduse korral abi;
- 8) toob näiteid, kuidas inimeste õigused on seadusega kaitstud;
- 9) kaitseb seisukohta, et keegi ei ole seadustest kõrgemal;
- 10) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis, selgitades õpilasesinduse rolli koolielu kujundamisel;
- 11) osaleb oma klassi otsustusprotsessides demokraatia põhimõtteid arvestades;
- 12) leiab ja võrdleb erinevatest allikatest pärit infot;
- 13) selgitab fakti ja arvamuse erinevust, toob näiteid;
- 14) kasutab viitamist nõuetekohaselt;
- 15) tunneb ära ja toob näiteid kultuurikonfliktide ja kultuurilise diskrimineerimise kohta;
- 16) mõistab, et inimesed võivad näha maailma erinevalt;
- 17) oob näiteid erinevatest kultuurinähtustest, millega ta on kokku puutunud;
- 18) toob näiteid, milliste tunnuste põhjal saab inimene end kultuuriliselt määratleda;

	<p>19)toob näiteid isikut tõendavate dokumentide õigest ja valest kasutamisest;</p> <p>20)loetleb tervise- ja turvalisuseohtusid, oskab ohu korral abi otsida;</p> <p>21)nimetab ohtusid internetis ja selgitab, kuidas end nende eest kaitsta, käitub ohutult;</p> <p>22)teab internetipanga ja pangakaardi kasutamise seotud ohtusid ja käitub turvaliselt;</p> <p>23)oskab oma aega ja tegevusi planeerida;</p> <p>24)toob näiteid erinevatest seaduslikest rahateenimise võimalustest;</p> <p>25)koostab eelarve etteantud piirides;</p> <p>26)kirjeldab säästmise võimalusi igapäevaelus, toob näiteid;</p> <p>27)selgitab näidete põhjal vajaduste, soovide ja võimaluste erinevusi.</p>
--	--

6. klassi õpitulemused	6. klassi õppesisu	Lõiming üldpädevusteg
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid <i>rahvus, riik, võrdõiguslikkus</i> ja <i>sallivus</i>; 2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone; 3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid; 4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis; 5) teab ja hoiab kogukonna traditsioone; 6) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus); 7) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Inimesed meie ümber, kogukonnad; • Euroopa riigid ja rahvad; • Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja –algatus, koostöö • Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine nii riigis üldiselt kui ka omavalitsuses • Seadused • Koolidemokraatia, lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas • Töö ja tarbimine • Meedia ja teave 	<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus - võimaldab mõtteid vahetada inimõiguste ning kodanikuväärtuste üle. Analüüsitakse tänapäeva Eesti riigi põhiseadust ja õigusakte, et kujundada arusaam seaduskuulekast ning demokraatlikku ühiskonda väärtustavast käitumisest. Erinevatesse ühiskondadesse ja rühmadesse kuuluvad inimesed erinevad väärtuste poolest. Arutletakse erinevuste põhjuste üle, kuid neid ei hinnata õigeks või valeks. Väärtuste kujundamist toetab Kolga Kooli koolikultuur ja õpetajate isiklik eeskuju. KIVA koolina pöörame tähelepanu koolikiusamisjuhtumite erinevatele tahkudele, et õpilased saaksid aru, et turvalisem on olla keskkonnas, kus valitsevad üksteist austavad ja lugupidavad suhted.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus - ühiskonnaõpetust õppides tegutsetakse selle</p>

<p>8) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus;</p> <p>9) nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;</p> <p>10) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;</p> <p>11) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;</p> <p>12) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.;</p> <p>13) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia;</p> <p>14) iseloomustab demokraatia põhimõtteid;</p> <p>15) teab ja austab inimõigusi;</p> <p>16) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;</p> <p>17) teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;</p> <p>18) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta</p> <p>19) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid võimude lahusus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohu, kohalik omavalitsus.</p> <p>20) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;</p> <p>21) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;</p>		<p>pädevuse arendamise nimel peagu kõigis õppeteemades. Lisaks tundmaõppimisele loome võimalusi kodanikuna erinevates ettevõtmistes osaleda, et mõista enda võimalusi ning tunnetada tegevuste olulisust. Et tekiks arusaam, et mul on võimalik aktiivselt koolielus osaleda.</p> <p>Selle pädevuse toetamiseks toimub kord nädalas vestlusring Eesti ühiskonnas toimuvate sündmuste üle.</p> <p>Sotsiaalse pädevuse kujunemist toetavad rühmatöö jm koostöövormid, eriti kui rühmad moodustatakse juhuvaliku alusel. (Sellisel juhul on abi selgitusest, et elus on samuti vaja osata väga erinevate inimestega koostööd teha, ka nendega, kes ei ole sümpaatsed.)</p> <p>Enesemääratluspädevust toetamiseks suunab õpetaja õpilasi oma õpitud või sooritud reflekteerima: mida ma õppisin, mis mul hästi õnnestus, mida pean veel harjutama. Tagasivaated eesmärkide saavutamisest saab teha pikema teema või õppeperioodi lõpul. Ainevaldkonnas seondub enesemääratluspädevus empaatiaülesannetega, kus tuleb mõelda kellegi teise positsioonilt lähtuvalt, võttes arvesse olukorda, milles tegutsetakse, et püüda mõista tavapärasest erinevaid käitumisi, motive ja mõttekäike.</p> <p>Õpipädevuse toetamiseks on õppeolukord kus õpatakse kirjutama arutlevat juttu hindamisjuhendi alusel, koostama abistavaid skeeme ja jälgida, kas kirjutatud tekst sisaldab kriteeriumides nõutud punkte või näiteid ning kas teksti ülesehitus on loogiline,</p>
--	--	---

<p>22) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, teab õiguste ja vastutuse tasakaalu.</p> <p>23) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;</p> <p>24) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega plaanida;</p> <p>25) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;</p> <p>26) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed ja ametid;</p> <p>26) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;</p> <p>27) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.</p> <p>28) teab erinevaid majandusvaldkondi;</p> <p>29) oskab nimetada erinevaid elukutseid.</p>		<p>teemakohane ja vigadeta. Jätkuülesandena saab analüüsida kaaslaste kirjutist ning tuua esile selle tugevad ja nõrgad küljed. Samuti võib õppida suunatult, juhendi alusel allikatekste, kaarte, pilte, karikatuure või statistilisi andmeid analüüsima.</p> <p>Suhtluspädevusega on seotud peagu iga õppeolukord, kus tuleb teha koostööd ning oma sooritust teistele tutvustada. Suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult eeldab iga õppeülesanne, mille vältel või lõpul tuleb koostada ning esitada kokkuvõtte tehtust. Oma seisukohtade kujundamist, esitamist ja põhjendamist harjutatakse kõiki probleeme käsitledes. Kriitilise mõtlemise kujundamine eeldab pidevat tööd eri liiki tekstidega. Õpitakse ise tekste looma, kasutades kohaseid keeleväljendeid ja sobivat stiili.</p> <p>Sõnavarapädevus eeldab mõistete tundmaõppimist ja nende kontekstis kasutamise oskust. Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiapädevust arendatakse ühiskonnaõpetuses statistiliste ja arvandmete kaudu ning tehakse nende põhjal järeldusi, arvutatakse protsente, liidetakse kokku väljaminekuid pere eelarves. Kasutatakse hüpoteeside püstitamist ja tõestamist, probleemide analüüsi nende kirjeldamise, põhjuste väljaselgitamise, tagajärgede ja võimalike lahenduste pakkumise kaudu. Probleeme lahendades toetatakse mõtlemisostkuste arengut sarnaselt matemaatikaülesannete lahendamiselega.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevuse raames analüüsitakse</p>
---	--	--

		<p>tänapäeva ühiskonna edukate inimeste tegevust ja ettevõtmisi. Huvitav on küsimus, kuidas tõid ühiskondlikud muutused esile uued ametid, mis elualade esindajad ja milliste omadustega inimesed olid edukad. Analüüsitakse tööturgu ja selle muutumist ning põhjuseid, miks mõni amet on püsivam (nt õpetaja), kuidas mõne eriala esindajad võivad leida ajutiselt palju tööd (nt ehitajad), kuid olukorra muutudes või majanduslanguse ajal võivad jääda töötuks. Lisaks õpitakse ettevõtlikkuspädevuse kaudu seadma isiklikke eesmärgi, vallates sealjuures järje- ja enesekindlust. Ühiskonnaõpetus võimaldab korraldada projektõpet (nt „Teeme ära” tüüpi talgud), mis eeldab idee algatust, vastutust, koostööoskust ning tegevuste lõpuleviimist.</p> <p>Digipädevus tähendab suutlikkust kasutada digitehnoloogiat nii õppides, infot hankides, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes. Teabekeskonna tundmaõppimist toetab allikate kriitiline analüüs, infokeskkonnas orienteerumine ning info eesmärgipärane kasutamine. Uurida võib riigiasutuste kodulehtedel või muudes andmekogudes olevat infot, vaadata Riigikogu istungjärku, vormistada arvutil oma töötulemusi, suhelda õpetaja ja kaasõpilastega, kasutada digitaalseid mõistekaarte, erinevaid digilahendusi töö planeerimiseks ja läbiviimiseks jms.</p>
--	--	---

III kooliaste

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.
- 2) Teab, kuidas kujunes ja kuidas toimib tänapäeva demokraatlik ühiskond.
- 3) Tunneb ära ja toob näiteid demokraatia kesksete tunnuste ja nende rikkumise kohta; toob
- 4) Märkab, mis võib ohustada demokraatiat tänapäeval, selgitab, tuginedes minevikunäidetele.
- 5) Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.
- 6) Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.
- 7) Teab majanduse toimimise põhijooni, teab oma õigusi ja kohustusi tarbijana, oskab oma õigusi kaitsta.
- 8) Analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.
- 9) Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.
- 10) Analüüsib õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost.
- 11) Teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida vajalikku infot.
- 12) Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.
- 13) Teab Eesti riigi ja selle kodanike õigusi, võimalusi ja kohustusi, mis tulenevad Euroopa Liidu liikmesusest.
- 14) Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.
- 15) Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.
- 16) Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.

Kooliastme õpitulemused

III kooliastmes käsitletakse ühiskonda, ühiskonnaelu valdkondi ja sotsiaalseid suhteid ning riigi ja valitsemisega seotud teemasid.

Õpilane:

- 1) analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid;
- 2) selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid;
- 3) teab erinevaid demokraatlikus ühiskonnas osalemise võimalusi, toob näiteid;
- 4) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet;
- 5) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;
- 6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 7) selgitab avaliku konkursi tähtsust;
- 8) teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;
- 9) kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist;
- 10) teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse;
- 11) analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist;
- 12) selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;
- 13) analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused;
- 14) teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;
- 15) märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma;

- 16) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 17) selgitab soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele;
- 18) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;
- 19) nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;
- 20) teab võimalusi, kuidas kodanikud ja mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;
- 21) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;
- 22) teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma;
- 23) toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga;
- 24) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;
- 25) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;
- 26) oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;
- 27) võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel;
- 28) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul;
- 29) märkab ja analüüsib diskrimineerimisjuhtumit ja pakub välja lahendusi;
- 30) toob näiteid kultuurilaenu ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris;
- 31) mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuri- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet;
- 32) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 33) analüüsib oma kogemuste põhjal iseenda kultuuritarbimist;
- 34) selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;
- 35) toob näiteid Eesti kultuuri levikust maailmas;
- 36) analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpitu olulisust ohtuolukorra asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.

9. klassi õpitulemused	9. klassi õppesisu	Lõiming üldpädevusteg
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandi kaitse (plagiaat); 2) iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist; 3) avaldab arvamust ajakirjanduses käsitletavate probleemide kohta; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks; 4) teab reklaami funktsioone ja liike; 5) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt; 6) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus; 7) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; 8) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust; 9) väärtustab soolist võrdõiguslikkust; 10) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega; 11) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid <i>avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, ärisektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus</i>; 12) selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas; 13) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi; 	<p>Ühiskond ja sotsiaalne struktuur</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meedia ja teave • Ühiskonna sotsiaalne struktuur • Ühiskonna institutsiooniline struktuur - avalik sektor, erasektor, kolmas sektor • Ühiskonnaliikmete õigused <p>Riik ja valitsemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demokraatia • Eesti valitsemiskord <p>Kodanikuühiskond</p> <p>Majandus</p>	<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus võimaldab mõtteid vahetada inimõiguste ja kodanikuväärtuste üle. Analüüsitakse tänapäeva Eesti riigi põhiseadust ja õigusakte, et kujundada arusaam seadusekuulekast ja demokraatlikku ühiskonda väärtustavast käitumisest. Erinevatesse ühiskondadesse ja rühmadesse kuuluvad inimesed erinevad väärtuste poolest. Arutletakse erinevate põhjuste üle, kuid ei hinnata neid õigeks või valeks. Väärtuste kujundamist toetab Kolga Kooli koolikultuur ja õpetajate isiklik eeskuju. KIVA koolina pöörame tähelepanu koolikiusamisjuhtumite erinevatele tahkudele, et õpilased saaksid aru, et turvalisem on olla keskkonnas, kus valitsevad üksteist austavad ja lugupidavad suhted.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus - ühiskonnaõpetust õpitaksegi selle pädevuse arendamise nimel peagu kõigis õppeteemades. Lisaks tundmaõppimisele vajavad noored võimalust osaleda kodanikuna erinevates ettevõtmistes, et mõista enda võimalusi ning tunnetada tegevuste olulisust. Kool võiks anda noortele võimaluse lahendada mõni kooli jaoks oluline probleem, nt vahetusjalatsite kandmine, koolikiusamise lahendamine, kui neid juhtumeid esineb. Nii saadakse kogemus, et minu otsus ja ettepanek võivad elu muuta. Ühiskonna tasandi muutusi ning üksikisiku mõju selles on raskem märgata. Sotsiaalse pädevuse kujunemist toetavad rühmatöö jm koostöövormid, eriti kui rühmad moodustatakse</p>

<p>14) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused;</p> <p>15) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid;</p> <p>16) kirjeldab õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;</p> <p>17) tunneb riske, oskab vältida ohte ja teab, kust otsida abi;</p> <p>18) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;</p> <p>19) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;</p> <p>20) tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemuse arvestamist, igaühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;</p> <p>21) eristab demokraatiat ja autokraatiat, võrdleb demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni;</p> <p>22) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid;</p> <p>23) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;</p> <p>24) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust;</p> <p>25) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu</p>		<p>juhuvaliku alusel. (Sellisel juhul on abi selgitusest, et elus on samuti vaja osata väga erinevate inimestega koostööd teha, ka nendega, kes ei ole sümpaatsed.)</p> <p>Enesemääratluspädevust toetab olukord, kus õpetaja suunab õpilasi oma õpitud või sooritud reflekteerima: mida ma õppisin, mis mul hästi õnnestus, mida pean veel harjutama. Õpetaja saab enesemääratluspädevust toetada tunni refleksioonifaasi aruteludega, ent ka eri ülesannete eel, selgitades, mida õpime, mis kriteeriumidest lähtume. Siis on samad kriteeriumid hiljem õpilasele aluseks enesehindamisel, kas eeldatud tase või areng on saavutatud või mitte. Tagasisaated eesmärkide saavutamisest saab teha pikema teema või õppeperioodi lõpul. Ainevaldkonnas seonduv enesemääratluspädevus empaatiaülesannetega, kus tuleb mõelda kellegi teise positsioonilt lähtuvalt, võttes arvesse olukorda, milles tegutsetakse, et püüda mõista tavapärasest erinevaid käitumisi, motiive ja mõttekäike.</p> <p>Õpipädevusega on seotud iga õppeolukord, kuid mõnes situatsioonis võiks võtta selle erilise tähelepanu alla, näiteks õppida kirjutama arutlust hindamisjuhendi alusel, koostada abistavaid skeeme ja jälgida, kas kirjutatud tekst sisaldab kriteeriumides nõutud argumente või näiteid ning kas teksti ülesehitus on loogiline, teemakohane ja vigadeta. Jätkuülesandena võiks analüüsida kaaslaste kirjutist ning tuua esile selle tugevad ja nõrgad küljed. Samuti võib õppida suunatult, juhendi alusel allikatekste, kaarte, pilte, karikatuure või statistilisi andmeid analüüsima. Kui õpilasele</p>
--	--	---

<p>oma õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida vajalikku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);</p> <p>26) teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalide kasutamise võimalusi;</p> <p>27) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi, Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi;</p> <p>28) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid;</p> <p>29) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on;</p> <p>30) nimetab Eesti parlamendierakondi;</p> <p>31) teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi;</p> <p>32) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus;</p> <p>33) iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;</p> <p>34) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ning eesmärgi;</p> <p>35) analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ning pakub lahendusi;</p> <p>36) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse;</p> <p>37) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;</p>		<p>anda ette sammud, mida ta eeldatavaks soorituseks peab tegema, õpib ta oma tegevust kavandama ja teadlikult õppima.</p> <p>Suhtluspädevusega on seotud peagu iga õppeolukord, kus tuleb teha koostööd ning oma sooritust teistele tutvustada. Suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult eeldab iga õppeülesanne, mille vältel või lõpul tuleb koostada ning esitada kokkuvõtte tehtust. Oma seisukohtade kujundamist, esitamist ja põhjendamist harjutatakse kõiki probleeme käsitledes. Kriitilise mõtlemise kujundamine eeldab pidevat tööd eri liiki tekstidega. Õpetatakse ise tekste looma, kasutades kohaseid keeleväljendeid ja sobivat stiili. Sõnavarapädevus eeldab mõistete tundmaõppimist ning nende kontekstis kasutamise oskust.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiapädevust arendatakse ühiskonnaõpetuses statistiliste ja arvandmete kaudu ning tehakse nende põhjal järeldusi, arvutatakse protsente makse õppides, liidetakse kokku väljaminekuid pere eelarves. Kasutatakse hüpoteeside püstitamist ja tõestamist, probleemide analüüsi nende kirjeldamise, põhjuste väljaselgitamise, tagajärgede ja võimalike lahenduste pakkumise kaudu. Probleeme lahendades toetatakse mõtlemisuskuste arengut sarnaselt matemaatikaülesannete lahendamiselega.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevuse raames saab analüüsida tänapäeva ühiskonna edukate inimeste tegevust ja ettevõtmisi või anda ülesandeid, kus õpilased peaksid ise oma</p>
---	--	--

<p>38) analüüsib ning hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimist ning karjääri plaanides;</p> <p>39) teab eelarve koostamise põhimõtteid, oskab arvutada netopalka;</p> <p>40) teab oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;</p> <p>41) kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid ning ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.</p>		<p>teadmisi kasutades uusi lahendusi pakkuma. Huvitav on küsimus, kuidas töid ühiskondlikud muutused esile uued ametid, mis elualade esindajad ja milliste omadustega inimesed olid edukad. Ühiskonnaõpetuses võiks analüüsida tänapäeva ühiskonna tööturgu ja selle muutumist ning põhjuseid, miks mõni amet on püsivam (nt õpetaja), kuidas mõne eriala esindajad võivad leida ajutiselt palju tööd (nt ehitajad), kuid olukorra muutudes, majanduslanguse ajal võib jällegi jääda töötuks. Lisaks õpitakse ettevõtlikkuspädevuse kaudu järje- ja enesekindlusega seadma isiklikke eesmärgi. Ühiskonnaõpetus võimaldab korraldada ka projektõpet (nt „Teeme ära” tüüpi talgud), mis eeldab idee algatust, vastutust, koostööd ning tegevuse lõpuleviimist.</p> <p>Digipädevus tähendab suutlikkust kasutada digitehnoloogiat nii õppides, infot hankides, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes. Teabekeskonna tundmaõppimist toetab allikate kriitiline analüüs, infokeskkonnas orienteerumine ning info eesmärgipärane kasutamine. Uurida võib riigiasutuste kodulehtedel või muudes andmekogudes olevat infot, vaadata Riigikogu istungjärku, vormistada arvutil oma töötulemusi, suhelda õpetaja ja kaasõpilastega jms.</p>
--	--	---